

posekajo, bi se ne smelo vse drevje od kraja poseči, ampak se mora tū in tam, posebno proti vrhu gojzda nekoliko starih dreves za seme pustiti, da se spet mlado drevje zaseje in zaredi, pa tudi mlado drevje se mora puščati, da, kadar korenine posečenih dreves pognjujejo, mlado drevje zemljo drži, da se meline in vsadi ne delajo; po tem pa tudi ni treba kakih šest let nobene živine va-nj pustiti, da se gojzd spet obrasti zamore.

Drugič, neugodno vreme. Veči ko je pomanjkanje gojzdov, hujše so tudi povodnji, ktere po črteninah rahlo zemljo razderejo do gole skale; najrajše se to na solnčni strani godí, zato so pa navadno hribi na solnčni strani bolj goli, ko na osonji (senčni). Osonja stran je pozimi, če ne pod snegom, vendar večidel zmrzla, tedaj v miru; drevje ohrani svoj sok, kakor šnega je jeseni imelo; zato pa tudi spomladi hitreje požene, ko na solnčni strani; tudi na solnčni strani sneg pada, pa od solnca ogret, ali s plazom odleti, ki drevje lomi in zemljo razdira, ali pa hitro skopni, da potem zmrzlina zemljo razganja, solnce pregreva in v meline ali v nerodovitne puščave spreminja.

Tretjič, nemila sekira. V srenjskih pašnikih in gojzdi hoče vsaki prvi gospodar biti in vse sam imeti; zato nihče škode ne varuje; še celó iz zgole hudobije in nevošljivosti padajo vrhi mladih drevés, kakor da bi les nič vreden in potreben ne bil.

Zato bi bilo važno in koristno, da bi se, kar les zadene, pašniki in gojzdi med kmete razdelili, da bi vsaki svoj del branil in gojil; ter vidilo bi se, koliko dobro gospodarstvo pomaga, da gojzdi napredujejo. — V dokaz te trditve naj sledeči resnični izgled služi: V Hudajužni na Tominskem so bili kmetje pred 50 leti kos pašnika med se razdelili, da bi les odgojili (zredili), in res imajo zdaj lep črn gojzd smrekovega lesa za svoje potrebe, če tudi koz niso ne odpravili ne jim va-nj branili. — Naj bi tedaj slavna kmetijska družba te zadeve v prevdarek vzeti blagovolila, ter neugodnim napakam srenjskih pašnikov in gojzdov, kakor vé in zná, v okom prišla, kar bi gotovo veliko več pripomoglo gojzdom v napredovanje, kot pa odprava koz, ki so gorskim krajem neovržljivo potrebne in kmetijstvu koristne; toda preveč jih vendar biti ne smé, da bi po sili škode ne delale; zakaj kozé v hudi lakoti vse, kar doseči morejo, objedó; to se vidi pred hlevom in na pot, ko na pašo gredó, kar se pa v gojzdu, kjer si imajo kaj izbrati, nikdar ne godí; zato bi mogli gojzdnarji dobro pogledati, kaj kozé na paši, pa ne kaj v sili, po poti gredé, jedó, in potem sklep storiti, da zavoljo majhne škode, ki jo kozé naredijo, ni vredno vse koristí, vsega prida, ki ga po drugi strani donašajo, odvzeti ubogemu kmetu, ki mora vendar tudi svoje dohodke imeti, če hoče shajati.

Fl....r.

Slovstvene stvari.

O književnih zadevah.

Gotovo je, da knjižnice (bukvarnice) izobraženju narodov pomagajo veliko. One dajejo književnikom (pisateljem) gradiva, na katero se dajo nove poslopja znanosti postaviti. Brez knjižnice je književnik riba brez vode. Al ne manj rabijo knjižnice tudi prosveti in omiki prostega ljudstva, ker posamni ljudje iz knjig nabrano seme med rojake sejejo, zastarele razumke čistijo, nove v plodno zemljišče zasajajo. Vsakoršne pa vednosti in znanosti telesno in duševno blagostanje narodu privabljaajo, narodni ponos krepčajo, do državljanske ga veljave povzdigujejo. Kako marljivo so Italijani, Francozi, Nemci in drugi izobraženi narodi na začetku svojega izobraževanja kakor vsakojako omi-

kavno orodje sploh, tako pa posebno knjige nabirali! Kako neutrudljivo še dandanašnji iščejo starih, pa shranjujejo nove knjige! Glasovite knjižnice: vatikanska, pariška, oksfordska, upsalska, bečka dvorna itd. so tako rekoč orožnice duha, shrambe človeške izobraženosti, ponos in dika dotičnih narodov. Koliko potrebnije so pa knjižnice še le nam Slovincem! Koliko poduka je še našemu ljudstvu treba! Kako zaspan in nezaveden je še naš prosti rojak, ki na vse druge narode več zaupanja in spoštovanja stavi, nego na sebe samega, ker se mu še ne sanja ne, da tudi on ima pravico in dolžnost pokazati, kaj veljá. Al zaupanje v sebe samega izvira le iz poznanja svojih moči; na to spoznanje pa narode posebno vodi izobraženost. Po knjigah pa se dandanašnji najlože razširja omika. Če je tedaj kateremu koli narodu treba knjig in knjižnic, našemu jih je krvavo treba. Brez knjižnic seme književne delavnosti ne bode kalí poglalo, brez pomoči knjižnic ne bode narodna omika globoko se vkoreninila.

Še posebno imam šolske knjižnice po mestih v misli; njih važnost naj kratko povem. V šoli se samo temelj znanostim polaga; al kakor golo zidovje še ni pripravno stanovanjsko, tako tudi šolski nauk sam še ne zadostuje življenju. Mnogo potrebnih reči se zavoljo pomanjkanja časa celó ne dá v šoli spomeniti. Šolske tedaj nauke podpirati, dopolnjevati in pomnoževati: to je knjižnicam prepuščeno. Ako so pa knjižnice že z učnega stališča silno potrebne, so pa Slovincem gledé národnosti še mnogo potrebnije. Našemu dijaku, ki je v mestu navadno zapuščen, bi morale hišnega učitelja, ljubeznivega odgojitelja in prijatla učnika namestovati. Kar v učilnici ni dobro razumel, to bi mu imele slovenske knjige tolmačiti; kar bi ga pаметen odgojitelj imel učiti, to naj bi nadomestovale knjige sposobne. Zlasti v današnji dōbi, ko naše učilnice še niso z vsem po zahtevanju narodnih pravic vredjene, bi imele knjižnice toliko večo nalogo. Da bogate slovenske knjižnice tudi učiteljem in omikanemu občinstvu dobro strežejo, tega ni treba dokazovati.

Ako je vsacemu narodu prirojeno, da skrbi na vso moč za svoj dušni in telesni prid, in ako je izobraženost tista pot, po kateri se dá lože priti do zaželenega cilja in konca, tedaj moramo izobraženosti tudi vsake vrata, ki so do sedaj zatvorjene bile, odpreti, posebno pa knjižnic svetišča, kjer se duhovi preteklih in sedanjih časov k izobraživnemu pogovoru zbirajo. Nabirajmo toraj zaklade zares podučnih in zanimivih knjig; ponujajmo tečno dušno hrano naši uka željni mladini, ktera je nada in porok naše bodočnosti; povišujmo izobraženost našega roda, in pokažimo, da nas je volja in moč, povzdigniti se na stopnjo, kjer stojé drugi omikani narodi!

V Gorici.

N.

Slovensko slovstvo.

* *Liturgika, to je, sveti obredi pri vnani katoliški službi božji; za gimnazijalno, realno in sploh odraslo mladost, spisal Anton Lézar, katehet ljubljanske realke, tiskal in založil Karol Viniker v Brnu 1863.*

Tako je imé prekrasni knjigi, ki nam ni bila le silno potrebna za šolsko rabo, ampak kakoršne smo v cerkvenem svojem slovstvu jako pogrešali. „Novice“ so svojem čast. bravcem to važno knjigo sicer že naznanile, danes pa hočejo o nji nekoliko obširneje govoriti. „Danica“ jo je imenovala „cvetno spomlad“, „Novice“ ji pa rekó „spomladna cvetica“ — cvetica po njenem podučnem obsegu in jeziku, spomladna pa, ker je tako rekoč prva na tem polji, saj v svoji sestavi. V glatkem, čistem in sploh lahko umevnem jeziku ti ne našteva le skoraj vseh katoliških

naših obredov, temuč ti jih tudi po najboljših virih razlaga, razjasnuje in njihovo zgodovino ob kratkem pripoveduje. Po kratkem vvodu ti pred oči stavi v svojem prvem delu posvečevavne obrede: daritev sv. maše, sv. zakramente (svetstva), posvečevanja sploh, posebej poglobitniše blagoslavljanja in blagoslove; v drugem delu pa poveljavne obrede ali cerkveno službo Božjo: molitev, bratovšine, procesije (obhode) božje pota (tudi romarske cerkve rimske) petje, godbo, sv. čase in dneve po treh cerkvenih dōbah (božične, velikonočne in binkošne). — Pa tudi po vnani obliki je jako lična ta knjiga in čast dela tiskarju in založniku g. Karolu Viniker-ju v Brnu. Njeno vrednost zlasti tudi zvišuje pridjani imenni in rečni razgled v abecednem redu. Ta izvrstna knjiga obsega 16 pōl in veljá le 1 gold., dobiva se pri bukvarjih vseh slovenskih krajev, ki jo hočejo prejemati od založitelja iz Brna. — Toliko je menda našim bravcem zadosti priporočila, da si jo omislijo. Kdor jo le kolikaj pregleda, prepričal se bo, da je naša sodba resnična in pravična. Jako bode koristila slovenski naši mladini, gotovo bo pa tudi čast. duhovnim pastirjem zljajšala razlago katoških obredov že s samim imenoslovjem (tehničnimi izrazi). Nadjamo se, da se ji bodo vrata odprle pri Slovencih sploh. Zlasti je tudi pripravna ta knjiga za šolske darila.

Pregled slovenskega slovstva v letu 1863.

Že več let donajajo „Novice“ o svršetku leta pregled duševnih proizvodov slovenskega naroda, da svet vidi, kako se pomnožuje slovstvo. Od 1859—1863 je šlo le počasi naprej, čeravno spešno — letos pa je napravila naša književnost orjaški skok namesti dozdej navadnega koraka. Dospeli smo letos tako visoko, kakor še menda nikoli popred. Naša skrb mora tedaj biti, da vzdržimo na tej visočini domačo književnost ter da se ne damo riniti ne za las nazaj. Prišle so v preteklem letu sledeče dela na dan:

a) Novinarstvo:

1. Novice; 21. tečaj, vrednik dr. Janez Bleiweis v Ljubljani.
2. Zgodnja Danica; 16. tečaj, vrednik Luka Jeran v Ljubljani.
3. Slovenski Prijatelj; 12. tečaj, vrednik Andrej Einšpieler v Celovcu.
4. Slovenski Glasnik; 6. tečaj, vrednik Anton Janežič v Celovcu.
5. Učiteljski Tovarš; 3. tečaj, vrednik Andrej Praprotnik v Ljubljani.
6. Naprej; 1. tečaj, vrednik Miroslav Vilhar v Ljubljani (78 listov).
7. Umni Gospodar; 1. tečaj, vrednik Andrej Marušič v Gorici.
8. Torbica jugoslov. mladosti; vrednika Nikomed Ravnikar in Lj. Tomšič v Zagrebu.

b) *Cvetje iz domačih in tujih logov*; izdaja Anton Janežič v Celovcu. Rodilo nam je v 6 zvezkih sledečega sadu:

9. Na sveti večer o polnoči; epična pesem v 3 spevih zložil Gr. Krek.
10. Virgiljev Georgikon, to je, poljedelstvo, 4. bukve, poslovenil rajni dr. Jože Šubic.
11. Sofoklov Ajant; žaloigra, iz grščine poslovenil Matija Valjavec.
12. Kitica Andersonovih pravljic; poslovenil Fr. Erjavec.
13. Veronika desenička; epična pesem v 15 spevih, zložil Jož. Frankolski.

14. Sv. Ciril in Metod; prigodbe in povesti v spevih, zložil Anton Umek.

c) *Društvo sv. Mohora v Celovcu*; šteje že 1522 letnih in 140 dosmrtnih udov. Matica je narastla do 3250 gold., spravilo je na svitlo:

15. Slovenske večernice; 7. zvezek zapopade: Življenje treh kranjskih bratov od J. Cigler-a.

16. Slovenske večernice 8. zvezek.

17. Zgodbe sv. cerkve, spisal Anton Lésar.

18. Koledarček za leto 1864.

d) *Koledarstvo* razun koledarčka družbe sv. Mohora:

19. Domač koledar slovenski za leto 1864; 9. tečaj, spisal Peter Hicinger.

20. Velika pratika za leto 1864; spisal dr. Janez Bleiweis.

21. Viseča pratika za leto 1864; založil J. Giontini.

e) *Muzikalno slovstvo*:

22. Bohinska popotnica; dr. L. Toman-u posvetil Dragotin Krištof.

23. Četvorka iz jugoslov. napevov; složil dr. Benjamin Ipavic.

24. Ivanka Slovenka za dvospev, možki glas in glasovir složil Anton Hribar.

25. Spominke; kadrilja po slovenskih napevih posvetila dr. Jan. Bleiweis-u kranjska čitavnica.

26. Pomnice; kadrilja po slov. napevih posvetila Fid. Terpincu kranjska čitavnica.

27. Slovenska maša za moški čveterospev, violon in orglje, zložil Janez Miklošič.

28. Glasi gorenski; 8 pesem za čveterospev, zložil Andrej Vavken.

29. Razun tega je treba omeniti pesmi „Kdo je mar“, kateri je več skladateljev napravilo napeve, med katerimi je bil poslavljen Gaš. Mašek-ov. Za tim so napevi, ki jih je donajal „Učiteljski Tovarš“.

f) *Različne dela*:

30. Staroslovenska slovnica; spisal Jož. Marn.

31. Zlati klasi; na svitlo dal iz kol. slov. dr. Jan. Bleiweis.

32. Kratek kranjsko-slovenski besednjak; sestavil Nikomed Ravnikar.

33. Hitri računar; 2. natis, in nova štempeljska tabela, izdal A. Dzinski.

34. Zgodovina ss. aposteljnov Cirila in Metoda; iz českega po Bily-u poslovenil Janez Majciger.

35. Pesmarica; zbirka slovanskih pesem, vredil dr. Radoslav Razlag.

36. Slovenska slovnica; spisal Anton Janežič.

37. Hermanov govor v graškem dež. zboru; poslovenil Fr. Levstik.

38. Prvi nauk v lepo- in hitropisji; poslovenil Anton Lésar.

39. Lepopisni izgledi; spisal Fr. Grkman.

40. Darek pridni mladosti; 2. zvezek, izdal Andr. Praprotnik.

41. Čudne poti božje vseмогоčnosti; spisal Fr. Bunc.

42. Abuna Soliman; sestavil Anton Umek, založil Luka Jeran.

43. Postonjska jama; popisal dr. Etbin H. Costa.

44. Goriški letnik; 1. tečaj, na svitlo dal France Zakrajšek.

45. Jezičnik ali pomenki o slovenskem pisanji; 1. leto, spisal Jož. Marn.

46. Uajemna slovnica ali mluvnica slavjanska; spisal Matija Majar.

47. Nauk za mladino od M. A. Mureta; poslovenil Anton Umek.

48. Krški raki za kratek čas; drugi košek.